

LBRIS

We know
books

POLIS

REVISTĂ DE ȘTIINȚE POLITICE

Volum X, Nr. 1 (35), Serie nouă, decembrie 2021-februarie 2022

SUMAR

EDITORIAL	7
Afganistan. După 20 plus 20 de ani Marius VĂCĂRELU	7
AFGANISTAN. DOUĂ DECENII DE PREZENȚĂ NATO	25
Noul Emirat Afgan – o lecție despre limitele conceptului occidental al democrației Cristian BOCANCEA	25
De ce a eșuat democratizarea în Afganistan? Radu CARP	37
Epuizarea răbdării strategice a Occidentului. Talibanii din Afganistan: de la o insurgență de manual la o guvernare deficitară Șerban Filip CIOCULESCU	45
Misiunea din Afganistan. Ultimul proiect <i>nation-building</i> și „întoarcerea Americii” Alexandru GRUMAZ	59
Retragerea trupelor NATO din Afganistan. Reflectarea în presa internațională Doru TOMPEA	85
Implicarea României în Afganistan – garanția intrării în NATO Ioan Mircea PAȘCU	97
Afganistan – o lecție învățată sau un nou sindrom al eșecului american? Vasile ROMAN	103
Brigada 15 Mecanizată și cei 20 de ani de provocări ai Afganistanului Daniel POP	113

Participarea României la războiul din Afganistan – un rău necesar	121
Constantin VRABIE	
Două decenii de prezență în NATO și de angajare militară în Afganistan. Lecții învățate și experiențe acumulate	135
Ciprian MARIN	
INTERVIU	139
Cristian Diaconescu: „Campania din Afganistan a fost un pas decisiv pentru integrarea noastră în Alianța Nord-Atlantică”	139
Interviu realizat de Sorin BOCANCEA	
EVENIMENT	145
Conferința Națională „AFGANISTAN. Două decenii de prezență NATO”	145
(Iași, 21 octombrie 2021)	
Silvia BOCANCEA	
VARIA	149
Dinamica echilibrului de putere în Marea Neagră (I). Situația până în anul 2021	149
Andreea Adina POPA	
Protestul din 10 august 2018, un catalizator al implicării civice românești	165
Iulia Simina RĂUȚU	
„Vrem o țară ca afară”: Neoliberalism, alienare și auto-colonialism în România după aderarea la Uniunea Europeană	193
Dragoș DRAGOMAN	
Ultimele luni ale monarhiei din România reflectate în publicistica lui George Călinescu	213
Petre-Florian DRĂGHICI	
Contribuția lui Iuliu Maniu la salvarea evreilor din România în timpul celui de-al Doilea Război Mondial	227
Simona Flavia PETRIDEAN RAȚIU	
RECENZII	237
„Așa s-a construit în comunism...”	237
Lavinia BETEA	
Desființarea omului prin Holocaust	241
Sorin BOCANCEA	
Biografia „Tovarășei”	249
Anton ILICA	

Lectura lui Hegel în cultura filosofică românească actuală Valeriu SOFRONIE	253
Note despre autori	257
Instrucțiuni pentru autori	265
Instructions to authors	268

EDITORIAL

Afganistan. După 20 plus 20 de ani

[Afghanistan. After 20 plus 20 years]

Marius VĂCĂRELU

Abstract: *The year 2021 has brought with it several geopolitical challenges, and it seems that the biggest is the Afghanistan one. Some interpretations suggest that the beginning of 2022 is in fact only an US-led coalition troop's withdrawal extension – the archives will show us the truth, but only after 50 years or more. A deeper understanding of the Afghanistan situation seems to be a source for decades to come and in this regard we have sought to design this article's text. We did not use just geopolitical analyse, because some explanations on Afghanistan topic need a larger dimension, reaching some specific economic and governmental characteristics. The small size available for text does not make possible an exhaustive analyse, but maybe in a few months we will try to write a volume dedicated to the whole geopolitical Afghanistan situation.*

Keywords: *Administrative Framework, Costs, Economy, Geopolitics, Good Governance, Modernisation.*

Introducere

Anul 2021 a adus cu sine mai multe provocări în sfera geopoliticii, dar cea mai surprinzătoare părea a fi situația Afganistanului. Efectele schimbărilor aduse în vara lui 2021 sunt numeroase și se vor extinde la scară globală pentru mai mult de un deceniu, astfel încât decidenții politici din toate țările lumii vor fi obligați să aibă în vedere pentru mai multe cicluri electorale câteva lecții care se desprind din largul context al operațiunilor derulate în și pentru Afganistan.

Trebuie să subliniem, de asemenea, că preluarea puterii de către tali-

bani la Kabul – privit aici doar ca metaforă a statului funcțional – părea a fi cel mai important eveniment al anului, fără ca să se imagineze finalul deosebit de tensionat din zona geopolitică europeană. Într-o interpretare istorică a acestui deceniu, putem spune că liderii politici caută să comprime spațiul și timpul, încercând să rămână în urma lor „ceva”, fără a fi însă capabili să realizeze chestiuni majore. Poate că din această perspectivă va trebui să avem o anumită aprehensiune, deoarece o capacitate redusă de „lăsare a amprentei în istorie” poate naște frustrări în mintea liderilor, care apoi se pot exprima

prin adoptarea unor decizii cu efecte profund negative pentru largi comunități umane, uneori internaționale.

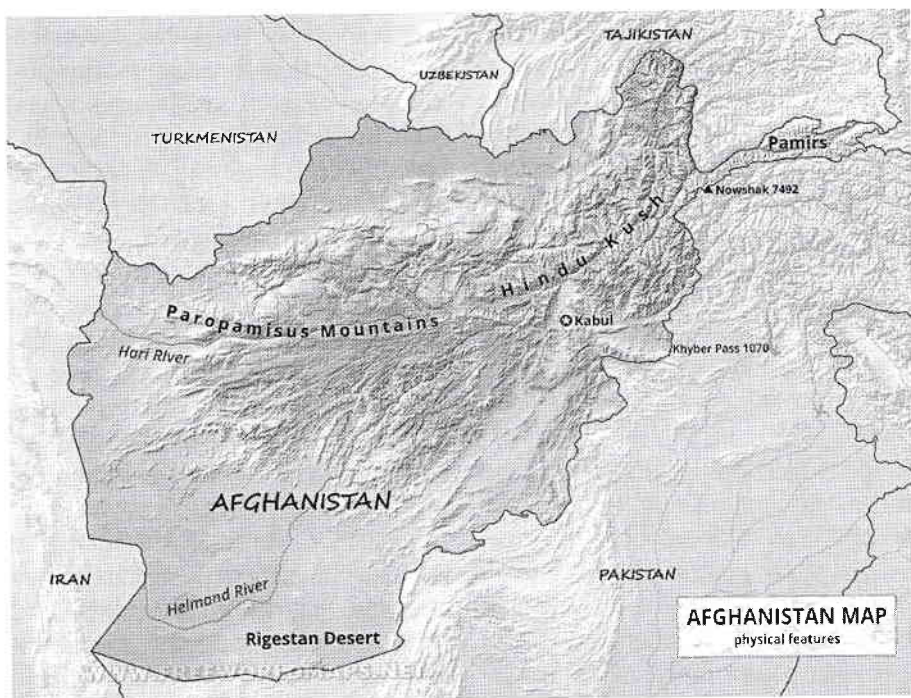
În acest larg context, voi căuta să identific cele mai importante consecințe ale unuia dintre cele mai importante evenimente ale anului 2021, deoarece o parte a acestora se vor aplica și spațiului de interes al României. Acest lucru este cu atât mai mult necesar cu cât în mai multe analize s-a subliniat că situația tensionată din apropierea granițelor de est ale României a avut ca una dintre surse percepția publică a retragerii americane din Afganistan, pentru că imaginile cu oameni încercând să invadeze aeroportul în vederea părăsirii țării au avut un impact imagologic important. Momentul în care câteva persoane au fost înregistrate pe suporturi video căzând de pe trenurile de aterizare care erau retrase în interiorul avioanelor a subliniat pentru multe persoane că operațiunea din țara central-asiatică a fost mai puțin reușită decât se anticipase în anul 2001, iar de aici și anumite planuri pentru anii ce vor veni.

Coordonate geografice și economice

Dintotdeauna a existat o anumită surprindere a celui ce analizează geo-

politica relativ la încrâncenarea cu care mai multe țări au încercat să își plaseze baze militare strategice pe teritoriul Afganistanului. Această concluzie apare în urma analizării formelor de relief din țara central-asiatică, iar în cadrul acesta fundamentale sunt proporțiile zonei montane, coroborate cu faptul că afganii nu au ieșire la Oceanul Planetar.

După cum este lesne observabil, harta¹ relevă dominația formeii muntoase în relieful afgan, ceea ce ar trebui să atragă atenția oricărei țări ce își dorește să-și fixeze adânc pozițiile geopolitice în acest teritoriu. Mai mult din jumătate din teritoriu este muntos, iar dintre orașele care au cel puțin un milion de locuitori, doar unul este situat la un nivel de mai puțin de 1.200 metri față de nivelul mării, toate celelalte depășind această cotă, iar capitala este situată la 2.093 metri față de același prag². Pentru a detalia situația geografică a Afganistanului, să menționăm că doar maxim 12,1% din suprafața acestei țări poate fi folosită ca teren arabil³ ceea ce nu se realizează însă, din cauza secetelor prelungite și accentuate, care au redus dimensiunile acestei expresii fundamentale a vieții – doar în anul 2021 a fost afectat peste 80% din teritoriu⁴.

La aceste date se mai adaugă alte două: absența totală din planurile industriei turismului, care de peste 40 de ani ocolesc această țară – și o vor face în continuare pentru poate două decenii sau mai mult – și amplasarea sa pe rute care nu sunt folosite în mod real de marii operatori comerciali. Chiar dacă cu sute de ani în urmă Afganistanul era una dintre rutele folosite de către comercianții ce transportau mărfuri și idei pe Drumul Mătăsii, creșterea capacității navelor maritime a eliminat orice perspectivă de dezvoltare economică a acestei țări, deoarece 90% din transportul mondial de bunuri se efectuează pe mare⁵. În acest sens vom aminti doar faptul că eșuarea în canalul de Suez a unei nave de transport de mărfuri din China a mărit

costurile transporturilor de bunuri pe întreaga planetă, ceea ce subliniază încă o dată lipsa de importanță a țării în comerțul global.

Descoperirea bogatelor resurse ale subsolului nu s-a făcut decât în secolul XX, iar exploatarea lor nu este o chestiune ușoară, prin prisma anumitor costuri dificil de estimat și plătit, deoarece, indiferent cum s-ar dori transportul acestora, este imposibil ca el să nu fie dublat de anumite schimburi de idei din partea celor ce vor participa la aceste operațiuni comerciale, iar acest lucru ar putea să nu fie pe planul tuturor guvernelor ce doresc acces la zăcămintele Afganistanului. Tocmai condițiile dificile de relief favorizează opririle la diferite popasuri, iar aceste puncte de odihnă sunt de regulă și locul unde

se schimbă sume de bani, idei sau informații, dar și alte mărfuri de interes pentru localnici.

Din aceste motive geografice și economice apare o concluzie destul de dezamăgitoare, referitoare la capacitatea de dezvoltare a acestei țări. Populația este și va fi în continuare condamnată la sărăcie, cu atât mai mult cu cât creșterea demografică din ultimele decenii consumă rapid orice acumulare de capital. Scăderea ajutoarelor și în general a majorității investițiilor străine vor consolida pauperizarea, iar singurul mod în care țara va mai conta va fi cel de furnizor de materii prime pentru diferite entități comerciale legale sau de crimă organizată. Faptul că după revenirea talibanilor la putere jumătate de milion de persoane și-au pierdut locurile de muncă – estimarea fiind ca acest număr să atingă pragul de 900.000 la mijlocul anului 2022⁶ – adâncește sărăcirea marii părți a populației, iar perspectivele de inversare a acestei direcții negative sunt practic inexistente.

Aceste probleme pe care Afganistanul a trebuit să le suporte au fost potențate de o caracteristică specifică războaielor de lungă durată purtate pe teritoriul propriu. Concret, invaziile străine care sunt respinse după mai mulți ani de război continuu elimină din economie profesioniștii de înaltă calificare, iar singurele ocupații care se dezvoltă sunt cele legate de producerea de armament și hrană, acolo unde se poate și în limitele bazei industriale anterioare. Acest aspect a fost fundamental pentru situația țării după 1990, dar

este relevant în continuare, deoarece economia afgană este practic inexistentă – PIB-ul nominal per capta fiind în anul 2020 de doar 517 dolari⁷. Evident, această valoare a scăzut în anul 2021, ca urmare a complicațiilor militare și politice, care au redus o dată în plus firava economie a țării.

Chiar dacă exportul de mac pentru producerea opiaceelor a crescut, valoarea sa nu poate suporta greutatea unei populații care s-a dublat în doar 22 de ani (de la 20 de milioane de persoane în anul 1999⁸ la 40 de milioane în ianuarie 2022⁹). Nici o altă țară nu și-a dublat populația într-un asemenea interval de timp, și în contextul specific – politic și climateric – al acestei țări este imposibil de asigurat hrană suficientă pentru toți locuitorii ei. De asemenea, este logic că gruparea conducătoare va reține pentru sine o parte importantă a resurselor economice și de hrană, pedepsind sau acționând în scopul supunerii localităților și familiilor care nu doresc să fie stăpâniți de noii lideri de la Kabul. Estimările ONU subliniază că la finalul anului 2021 doar 2% din populația Afganistanului are mâncare suficientă¹⁰ – din 40 de milioane – iar soarta celorlalte 98% va fi foarte dificilă în anii ce vin, deoarece o bună parte din aspectele care provoacă acest deficit sunt de natură climaterică, imposibil de controlat la nivelul unei țări care nu are un nivel ridicat de irigare a suprafețelor agricole.

Coordonate istorice și geopolitice

Perspectivile geopolitice ale Afganistanului sunt relevate cu acuratețe de analiza entităților statale care au existat pe teritoriul său. De fapt, mai degrabă de absența unei statalități consistente, care a menținut tribalismul la un nivel superior multor alte țări din zonă – care au beneficiat mai mult în acest sens de către contactul cu imperialismul și organizarea administrativă europeană. Este dificil să ne imaginăm cum ar fi fost o mare parte a Asiei în absența dominației europene – care nu a fost deloc o mântuire, dar care a fixat administrația publică la un nivel pe care indigenii nu îl putuseră atinge până atunci, cu toată istoria lor milenară –, dar nu imposibil. Tribalismul ar fi făcut ca harta politică a continentului să fie mult mai fragmentată, iar granițele mult mai frecvente. În consecință, ar fi existat mai multă birocrație asupra oricărui proiect economic, iar transportul de bunuri ar fi fost taxat în fiecare stat străbătut de trenuri/conducte/tiruri, făcând ca prețurile de vânzare cu amănuntul să fie mari, astfel încât populația nu ar fi câștigat prea mult. Spărgând anumite linii de forță ale tribalismului – deși nu pe toate –, imperiile europene au oferit statelor asiatice independente mai multe perspective de dezvoltare, aspect care nu poate fi neglijat inclusiv din perspectiva dimensiunilor teritoriale ale acestora. Astfel, trebuie învederat că statele cu cea mai întinsă suprafață – ca medie – se află în

Asia, dar cu un relief și o compoziție demografică care favorizează mai degrabă fărâmițarea politico-administrativă.

În această perspectivă teritorială și demografică, Afganistanul a fost de la început un stat care nu putea să aibă o anvergură deosebită la nivel continental, pentru că dificultățile de locuire – cauzate de preeminența munților și de absența terenurilor arabile – au constituit un obstacol natural, imposibil de învins de puterea omului. Adăugând lipsa de acces la Oceanul Planetar – implicit dificultatea de a efectua schimburi comerciale și de idei în cantități mari – nu putem observa decât că Afganistanul nu poate constitui pe termen lung decât un stat tribal sau cel mult un avanpost al unui imperiu.

Istoria a confirmat această realitate geografică și economică, deoarece nu a existat decât o singură dată când o formațiune politică de mare întindere a avut capitala reală doar pe teritoriul actual al Afganistanului. Imperiul Durrani – pe fond, creatorul bazelor statului numit azi Afganistan – nu a durat nici măcar 80 de ani, iar perioada sa de maximă expansiune a fost înainte de anul 1800, adică înainte de marile creații tehnologice ale epocii moderne. În rest, deși au existat câteva imperii care au avut o parte a teritoriului-matrice în zona Afganistanului de astăzi – Ghaznavizii și Ghuzii în secolele X-XII, iar apoi entitatea creată de către Ahman Șah Durrani mai sus amintită – realitatea este că de cele mai multe ori liderii politici ai Asiei Centrale și Horasan-

ului/Khorasan-ului extins au avut în rare cazuri preocupare preponderentă față de această țară. Concret, în majoritatea timpului teritoriul Afganistanului de azi a fost fie sub autoritatea entităților politice cu centrul în Persia/Iran, fie sub aceea a formațiunilor politice din nordul Indiei.

Acestor două chestiuni trebuie să le adăugăm faptul că limba de circulație diplomatică, precum și limba de cancelarie a fost chiar și în timpul Imperiului Durrani cea persană – limba dari, vorbită în proporție importantă în țară, este de fapt o limbă persană cu ușoare modificări. De asemenea, trebuie avut în vedere că înaintea separării din 1947 dintre India și Pakistan teritoriul celor două țări era considerat un tot unitar, deoarece configurația sub-himalayană face ca în bună măsură relieful, clima și rețeaua hidrografică să fie într-o logică unică, cu un culoar spre New Delhi, care a devenit astfel capitală necontestată a arealului subcontinentului indian. Paștunii – una dintre principalele comunități tribale ale Afganistanului – sunt mai degrabă poziționați în arealul geopolitic și cultural al vechilor entități indiene, mai ales că 15% din populația Pakistanului de astăzi (aproximativ 32 de milioane de persoane) este reprezentată de acest grup.

Practic, Afganistanul și triburile care l-au populat nu au oferit din punct de vedere administrativ și politic decât într-o anumită proporție standardele minimale necesare constituirii unui stat coerent și articulat, ceea ce a făcut ca teritoriul țării să fie

mai ales disputat sau într-o suzeranitate ori înglobare în alte imperii. De ce imperii, și mai puțin state care să acționeze în zonă? Răspunsul este dat de aceleași condiții de relief, care nu favorizează nici urbanizarea, dar mai ales agricultura. Prin condițiile sale geografice, Afganistanul nu poate constitui centrul unui imperiu, dar poate fi întotdeauna o periferie – sau mai bine spus un teritoriul de graniță – a unei astfel de entități politice, pentru că cele mai fertile zone din apropierea muntoasei țări sunt fie în Pakistanul sau India de azi, fie în Uzbekistanul sau în nordul Iranului contemporan.

De aici, discuția obiectivă trebuie purtată despre ceea ce în geopolitică s-a numit „Marele Joc”. Denumirea – mai mult sportivă decât geopolitică – a descris competiția dintre Marea Britanie și Imperiul Țarist în spațiul dintre Marea Caspică și Himalaya¹¹, afectând în mod direct Afganistanul, pentru că spațiul respectiv cuprinde o parte importantă a teritoriului acestei țări. Deși a inspirat mai multe opere literare și cinematografice – preponderent de partea engleză¹² –, a fost în realitate un conflict geopolitic inutil și care în nici una dintre situații nu ar fi putut duce la un rezultat concludent în favoarea uneia dintre părți.

Concret, operațiunile celor două imperii aflate în competiție erau centrate pe alte teritorii, iar punerea de baze puternice și stabile în zona Afganistanului ar fi forțat o deplasare a unei părți importante a propriilor administrații, precum și a unui număr mare de persoane, pentru că zonele

muntoase ușurează apărarea, dar mai puțin construcția unor entități statale. În plus, sudul și sud-vestul Afganistanului sunt integrate natural în arealul geopolitic al Pakistanului de astăzi, nordul țării este mai aproape de integrarea geografică spre Valea Fergana – fără a fi însă parte a acestui areal. Partea estică a țării este integrată în sfera economico-politică persană, orașul Herat – cel mai mare din această parte a țării – fiind denumit „Micul Iran”, fiind situat la o distanță nu foarte mare (după standardele de distanță ale Asiei, continent de 4,5 ori mai mare decât Europa) de una dintre cele mai importante așezări urbane ale Iranului, anume Mașhad/Mashhad.

În această paradigmă geografică să menționăm că India, Pakistanul și Bangladeshul au fost stăpânite de către britanici doar cu 20.000 de persoane din administrație și armată¹³, iar o extindere spre Afganistan ar fi obligat la deplasarea unei importante părți a acesteia – și aducerea în fapt a mai multe mii de soldați din metropolă – într-o țară care nu oferea nimic din punct de vedere economic. Aceeași problemă o avea și Imperiul Tarist, care nu-și putea deplasa populația subdezvoltată patrimonial într-o țară care nu oferea nimic din perspectivă agricolă. Densitatea redusă a etnicilor ruși din Asia Centrală ar fi scăzut și mai mult în situația în care ar fi înglobat juridic Afganistanul, iar ulteriorul avans către India britanică ar fi necesitat o deplasare de populație și mai mare, dar care nu exista și care – în orice situație – ar fi avut de stră-

bătut o distanță de peste 3.000 de kilometri între principalele centre urbane ale Rusiei din arealul central-asiatic și primele mari orașe ale Pakistanului.

Faptul că în prima parte a secolului XX în Afganistan nu s-a găsit petrol în cantități suficiente a făcut ca țara muntoasă să nu facă obiectul preocupărilor majore ale puterilor aliante anti-germane, care vor acționa pentru a securiza prețioasa hidrocarbură în Persia – țara fiind ocupată de către britanici și sovietici –, dar fără a extinde această operațiune spre Est.

Coordonate ideologice și religioase

Nereușitele economice ale țărilor Asiei au condus, în secolele XVIII-XIX, la instaurarea unor regimuri coloniale europene pe o suprafață largă a acestora, iar drept consecință a acestei realități de fapt a avut loc un transfer de cunoștințe în diferite domenii dinspre administrațiile imperiale către indigeni. Acest proces a fost urmat de apariția a două direcții de acțiune a populațiilor și liderilor politici din mai multe țări ale Asiei, cu efecte puternice până astăzi.

Mai întâi, s-a generat un sentiment de ură față de ceea ce este european – și, după 1945, și american – la nivelul multora dintre locuitorii țărilor Asiei. Nu poate fi înțeleasă politica ultimelor decenii din multe țări ale continentului oriental dacă este eludată această dimensiune psihologică, pentru că ea aduce sau modifică ierarhii politice și limitează opți-

unile oamenilor politici care doresc o dezvoltare mai rapidă a propriilor națiuni. În acest sens, relev și faptul că în 2021 – când s-au împlinit 100 de ani de la crearea Partidului Comunist Chinez – discursul lui Xi Jinping a subliniat clar că Imperiul de Mijloc nu va mai accepta niciodată puterea străinilor asupra poporului și a țării¹⁴.

A doua consecință majoră a fost adoptarea modelului european de organizare statală și a economiei, cu particularități proprii fiecărei entități politice care a adoptat aceste tipare. În această operațiune au apărut două chestiuni de rezolvat, iar rezultatul oferit provocărilor aduse de adoptarea modelelor europene este și va fi relevant pentru încă mai multe decenii.

Concret, prima chestiune de rezolvat a fost aceea a tradițiilor politice specifice Asiei, care au cunoscut de regulă dominații politico-administrative autoritate, fără contestări interne de natură continuă și mai ales fără împărțirea puterii. Mai direct spus, majoritatea entităților politice din Asia au avut lideri cu puteri dictatoriale, fără a le împărți cu parlamente sau guverne, iar legislațiile acestora nu admiteau sancțiunea familiei conducătoare, fiind implicit în contradicție cu conceptul de *rule of law/supremație a legii* care fixează cadrul general al vieții publice din țările europene. Astfel, preluarea acestor instituții specifice Europei (și Americii de Nord) nu s-a făcut cu scopul de a împărți puterea după o ecuație a echilibrului forțelor politice, ci mai degrabă pentru a mulțumi di-

feriți aliați, pentru a da anumite aparențe de „democrație” și pentru a detensiona parțial o parte a nemulțumirii sociale. Ca rezultat contemporan este suficient să amintim că în toate clasamentele privind legalitatea și democrația țările din Asia nu au rezultate deosebite¹⁵, iar direcția generală de migrație – cu 281 milioane de persoane înregistrate la nivelul anului 2021¹⁶ – relevă că locuitorii acestor țări pleacă spre Europa, iar nu invers, subliniind mai degrabă nemulțumirea unei importante părți a populației de pe acest continent față de modul în care țările lor sunt conduse.

A doua chestiune este reprezentată de rolul religiei în stat. Dacă în Europa acesta este mult redus, pentru că o parte din avansul științific adus de munca de secole a savanților continentului nostru a presupus încălcarea și acceptarea eludării anumitor prescripții religioase, nu aceeași este situația în multe din țările Asiei. Constituțiile multor țări fac referire la religie și la faptul că prescripțiile religioase sunt izvor de drept – și trebuie să notăm că doar islamul beneficiază de acest tratament juridic superior. Consecința acestui mod de organizare a statului este una negativă, deoarece există realități față de care corpusul doctrinar al religiilor nu spune nimic (spre exemplu transplantul de organe), așa cum există și aspecte ale eticii religioase pe care legislațiile nu le înregistrează ca având efecte juridice (spre exemplu, relația omului viu cu memoria celor morți) – or, în această perspectivă, a oferi un rol juridic aspectelor care nu

sunt sau nu trebuie reglementate nu face altceva decât să adauge o a doua cenzurare a actelor omenești. Este destul că legile create de oameni – evident, nu discutăm acum cum au apărut religiile și cărțile lor sfinte – pot oricând bloca anumite inițiative ale minții umane și nu este necesar să fie adăugată o a doua barieră asupra capacităților și planurilor de dezvoltare ale omului.

Faptul că în Afganistan religia a jucat un rol important în ultimele decenii a fost doar o confirmare a unei tendințe a întregului continent, iar în acest sens vecinătatea cu Iranul precum și războiul anti-sovietic nu au favorizat o abordare mai utilă liberei inițiative și dezvoltării economiei țării. În fapt, războaiele au ca efect creșterea nivelului de unitate a populației, iar în acest sens sunt folosite mai multe ancoră morale, printre care una din cele mai importante este cea religioasă. Sunt cunoscute imaginile Afganistanului urban și destul de secularizat al anilor 1960-1970, dar confruntarea cu un regim politic ateu a condus la cea mai logică operațiune de propagandă, care favoriza întărirea rolului religiei ca liant al triburilor ce nu întotdeauna se agreau reciproc. Rezultatul a fost apariția talibanilor – autodenumiți „studenti” în studii religioase –, dar care nu erau de fapt decât o grupare politică bazată pe factorul religios, așa cum alte grupări aveau ca punct-cheie o anumite identitate tribală sau regională.

Apariția Statelor Unite ale Americii în zonă s-a făcut pentru prima dată într-o formă consistentă,

deși prezența militară americană apăruse mult mai devreme, în contexte diferite –, iar o serie de producții cinematografice au fost dedicate acestor evenimente, ceea ce a avut ca rezultat crearea unei atitudini de încredere față de orice abordare relativă la Afganistan.

Lovitura primită în New York la 11 septembrie 2001 a pus în discuție însă o chestiune majoră, de care erau conștiente majoritatea persoanelor cu studii în ceea ce privește procesele de construcție a entităților politice și naționale. Concret, nu era pusă în discuție reală victoria asupra unui dușman slab –, dar versatil, relativ la multiplele posibilități de ascundere –, ci ceea ce reprezintă provocarea majoră a oricărei administrații: ce se întâmplă după ce înfrangi o țară și mai ales cum faci să nu devină mai periculoasă decât a fost după retragerea trupelor tale?

Asupra calităților analiștilor americani nu există nici o îndoială, dar nu aceștia adoptă deciziile politice. De fapt, considerăm că întreaga provocare pe care acești specialiști în științe sociale și umaniste au avut-o de înfruntat a fost aceea a găsirii unui model de construcție a unui stat și a unei națiuni funcționale. La acest deziderat s-a alăturat destul de curând o altă provocare, înfinit mai ușoară prin prisma educației populației și condițiilor geografice, anume aceea a construirii unui Irak funcțional și democratic, în acord cu principiile guvernării specifice spațiului european și nord-american. Nu putem nega și faptul că prezența militară

americană în cele două țări a îngrijorat în mod real Teheranul, dar un război între Iran și SUA era improbabil și practic imposibil, atât prin dificultatea operațională, cât mai ales prin prisma duratei necesare stăpânirii unei țări cu un relief în bună măsură muntos și deșertic. În plus, cetățenii americani nu ar fi admis un nou război, care ar fi avut o intensitate extraordinară și costuri în vieți omenești de zeci de mii de militari.

Apariția soldaților americani –, dar și a altor țări europene – pe teritoriul Afganistanului a pus de la început la încercare confruntarea între modelele de organizare socială, iar rezultatul a depins de fapt de un singur aspect pe care majoritatea țărilor europene și nord-americane nu știu să îl gestioneze: religia islamică.

Mai întâi, este necesară o încadrare demografică globală a acestei religii: dacă în anul 1990 musulmanii în lume erau estimați la 1,1 miliarde de persoane¹⁷, în anul 2021 aceștia depășiseră pragul de 1,9 miliarde¹⁸, situați preponderent în aceleași țări în care dominau demografic și anul 1990. Această creștere este extraordinară – în sens juridic¹⁹ –, dar nesustenabilă economic, iar viitoarele decenii vor releva o slăbiciune pronunțată a țărilor unde islamul este dominant. Această slăbiciune are ca factor augmentator aspectul geografic, majoritatea țărilor musulmane fiind situate în zone cu climă foarte caldă, aride în proporții importante ale teritoriilor lor, ceea ce nu poate stimula o activitate economică – industrială și agricolă – substanțială, iar în acest

sens statisticile FAO relevă calitatea de importatoare nete de hrană a acestor state.

Pentru oamenii care nu au contacte frecvente cu musulmani este greu de înțeles o religie care aduce în prim-plan o atât de mare supunere la nivelul familiei, relativ la faptul că în morala creștină egalitatea dintre soți este consacrată, iar sfințenia este oferită fără ezitări femeilor. În fapt, dacă analizăm istoria economică²⁰ a țărilor în care Islamul este dominant, vom regăsi un nivel ridicat al sărăciei și doar acolo unde laicitatea a putut să aibă baze puternice situația economică s-a îmbunătățit. Faptul că în ultimul secol în mai multe dintre aceste țări s-au descoperit hidrocarburi care au adus cu sine apariția unor mari averi și implicit modificări în peisajul urbanistic al lumii musulmane nu schimbă deloc situația, pentru că doar câteva decenii de bogăție a elitei politice nu schimbă secole de deficiențe economice.

Mai trebuie adăugat că această separare strictă între bărbați și femei are două consecințe concrete: mai întâi, eliminarea femeii din câmpul muncii reduce forța financiară a unei familii, deoarece ea este o producătoare de venituri reduse, deși activitățile sale din familie contează enorm în ceea ce privește viața unui cămin. Totuși ele sunt private de dezvoltarea potențialului intelectual și economic, astfel încât oricât de mult ar munci un bărbat, nu poate compensa absența unui al doilea creator de venituri substanțiale în familie. De aici, a doua consecință: țările